

Position paper: wijziging onroerenderfgoedregelgeving

- betrokkenheid van de beoogde sector bij wijziging van regelgeving
- voldoende stabiliteit en rechtszekerheid
- overgangsmaatregelen en een overgangperiode
- een volwaardig kader voor alternatieve financiering en fiscaliteit
- kwalitatieve criteria en differentiatie voor archeologie
- een heldere taakverdeling tussen Vlaanderen en lokale besturen

Dat zijn enkele resultaten van een sectorbevraging die Herita realiseerde. De resultaten bieden oplossingen voor urgente problemen die de erfgoedsector ervaart door de permanente wijziging van regelgeving. De sector reikt voorstellen aan voor een beter en vooral gedragen beleid, dat afgestemd is op reële noden.

In de komende periode bespreekt het Vlaams Parlement wijzigingen aan het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en nadien aan het uitvoeringsbesluit. Herita vraagt aan de betrokken beleidsmakers zich hard te willen maken om de signalen uit de sector ernstig te nemen, om in te gaan op de uitgestoken hand en om de voorstellen te vertalen in concrete maatregelen.

Nood aan een stabiel kader

Het Onroerenderfgoeddecreet (2013) en het Onroerenderfgoedbesluit (2014) traden na een lange aanloopperiode begin 2015 in werking. Althans gedeeltelijk want het hoofdstuk archeologie werd pas operationeel in 2016, en dan nog in meerdere fasen. Daarnaast werden één na één kleine onderdelen van de regelgeving bijgesteld, al dan niet met terugwerkende kracht. Ook bij de toepassing en interpretatie van de regelgeving verandert de modus operandi veelvuldig.

In mei 2017 publiceerde het agentschap Onroerend Erfgoed een eerste evaluatierapport over het decreet, waarop de ministerraad in juli een conceptnota goedkeurde met voorstellen voor wijziging aan decreet en besluit. In de loop van 2018 volgden de effectieve aanpassing van decreet en besluit. Dat betekent heel veel verandering op vijf jaar tijd.

Erfgoedbeheerders zien door de bomen het bos niet meer. Het is voor hen quasi onmogelijk om nog te kunnen volgen: zit regelgeving in een conceptfase? is het al definitief goedgekeurd? is het al in werking? zijn er onderdelen die zullen veranderen of zijn ze al veranderd? worden engagementen effectief met terugwerkende kracht teruggeschroefd? Dat alles maakt het voor erfgoedbeheerders complex en onzeker om als een goede huisvader een adequaat beheer te plannen en om dat vervolgens effectief te realiseren op het terrein.

Daarnaast wordt de financiële ondersteuning systematisch teruggeschroefd. Premiepercentages zakken steeds verder, criteria nemen toe en er komt alsmar minder in aanmerking voor ondersteuning.

Engagement vanuit de sector

Langs diverse kanten wordt keer op keer bevestigd dat erfgoed cruciaal is voor (de toekomst van) Vlaanderen. Uit het reputatieonderzoek 2017 van Toerisme Vlaanderen blijkt heel duidelijk dat buitenlandse bezoekers Vlaanderen in eerste instantie associëren met erfgoed, natuur en cultuurhistorische landschappen en dat ze daarvoor effectief ook steeds meer naar Vlaanderen komen. Opeenvolgende Initiatieven en onderzoeken door de Raad van Europa en door de instellingen van de Europese Unie hebben van de voorbije vijf jaar ruimschoots aangetoond dat investeringen in erfgoed een grote *return on society* bieden. Telkenmale hameren ze op de meerwaarde van erfgoed voor andere beleidsdomeinen als leefmilieu, omgeving, cultuur, diversiteit en integratie, welzijn, toerisme, onderwijs en vorming, innovatie, tewerkstelling en (sociale) economie.

De wil en vraag binnen de sector is dan ook groot om samen met beleid en administratie erfgoed duurzaam in te bedden in de samenleving en daarvoor de nodige inspanningen te leveren. Het bewustzijn is even groot dat er zich onderbouwde keuzes opdringen. Vanuit de sector wordt nu een duidelijke voorzet gegeven om die keuzes te maken en zo bij te dragen aan een beter instrumentarium en gedragen beleid.

Herita organiseerde een kwantitatieve en kwalitatieve bevraging binnen de (onroerend)erfgoedsector en slaagde er in om een grote diversiteit aan erfgoedzorgers en andere sectorspelers aan te spreken: publiek en privaot, marktpartijen en *not-for-profit*-organisaties, gevestigde waarden en nieuwe spelers, individuen en koepels, universiteiten, professionele vrijwilligers en beroepskrachten. De bevraging leverde een 40-tal concrete voorstellen op die oplossingen aanreiken. Hieronder een selectie van onderwerpen die sterk leven en waarover zich binnen de sector duidelijk een consensus aftekent.

Noodzakelijke maatregelen en concrete voorstellen

Algemeen

- **Betrek en bevrage de sector (pro)actief** bij de creatie en wijziging van regelgeving. Sta open voor oprechte dialoog en betrek de doelgroep bij het zoeken naar oplossingen. Toets voorstellen af met het werkveld. Dat biedt veel meer garanties op een werkbaar, doeltreffend en vooral gedragen instrumentarium én beleid.
- **Ontwikkel een langetermijnvisie** voor onroerend erfgoed in Vlaanderen, dat als basis en kader moet dienen voor consistent beleid, voor strategische en onderbouwde keuzes en voor adequate regelgeving.
- **Zorg voor voldoende stabiliteit en rechtszekerheid.** Wijzigingen aan kaders en regelgeving moeten doordacht gebeuren en mogen zich niet om de haverklap voordoen. Bewaak ook het totaalplaatje vanuit het standpunt van de betrokken burger en over de verschillende jaren heen.
- Maak gebruik van de herziening van de onroerenderfgoedregelgeving om te werken aan **administratieve vereenvoudiging** (aanvragen, toelatingen,...), minder planlast en vooral **heldere communicatie**.

Beheer

- Behoud het instrument van **beheersplanning** maar ondersteun beheerders bij de opmaak zowel inhoudelijk als financieel. Maak het instrument flexibeler en gemakkelijk hanteerbaar.
- Integreer **burgerparticipatie** structureel bij beheersplanning voor grotere gehelen zoals stads- en dorpsgezichten en cultuurhistorische landschappen. Stimuleer een aanpak van onderuit en betrek pleitbezorgers.

Financiering

- Bij wijziging van regelgeving zijn **overgangsmaatregelen**, een volwaardige overgangperiode en **voldoende rechtszekerheid** een absolute basisvereiste. Reeds opgestarte en ontvankelijk verklaarde dossiers moeten gehonoreerd worden zoals gepland, gebudgetteerd en overeengekomen. Financiële engagementen met terugwerkende kracht terugschroeven kan niet.
- Baseer de toekenning van premies en de hoogte van percentages op een mix van **kwalitatieve criteria**, zoals de wijze waarop de beheerder omgaat met het erfgoed en de graad van ontsluiting. Een onderscheid louter op basis van rechtspersonen is achterhaald en bovendien niet fair.

- **Verlaag de btw** voor werken aan beschermd erfgoed van 21% naar 6%.
- **Behoud een erfgoedpremie van 80%** voor specifieke categorieën van erfgoed en beheerders en voor specifieke vormen van erfgoedontsluiting. Hou daarbij zeker rekening met kwetsbaar erfgoed.
- Minder middelen inzetten kan misschien uit noodzaak gedreven zijn, maar maak dan tenminste gelijktijdig werk van een **volwaardig kader en een concreet plan** inzake alternatieve financiering en fiscaliteit. Zorg dat de moeilijkheden en beperkingen die Vlaamse en federale regelgeving opwerpen, versoepeld worden.

Archeologie

- **Kwalitatieve criteria** moeten bij de afweging voor het al dan niet opmaken van een archeologienota meer gewicht hebben dan louter generieke kwantitatieve criteria zoals een statische oppervlakenorm.
- Maak bij criteria ook een onderscheid tussen stads- en dorpskernen die geen archeologische zone zijn en het platteland. **Maak meer differentiatie mogelijk**, zodat veel beter af te wegen is van wat waar te verwachten valt en of een archeologisch traject überhaupt kansen biedt op effectieve kenniswinst. Dat is in het voordeel van zowel de archeologiesector als de initiatiefnemers van bouwprojecten.

Actoren

- **Erken wat er op het terrein gebeurt.** Ondersteun en stimuleer de vele vrijwillige en beroepskrachten, van klein tot groot. Geef een juridisch kader en een duidelijke plek voor zij die goed werk leveren op vlak van onderzoek, beheer, onderhoud maar evenzeer voor alle kwaliteitsvolle actoren op vlak van erkenning, gemeenschapsvorming, netwerking, ontsluiting en participatie.
- Maak van een gemeentelijk **afwegingskader met kwaliteitscriteria** een voorwaarde om bevoegdheden naar lokale besturen over te dragen. Zo'n afwegingskader moet gehanteerd worden bij de beoordeling van erfgoeddossiers. Dat zal veel meer vertrouwen genereren vanuit de burger en de erfgoedsector naar lokale overheden en ook tussen de lokale administratie en het politieke bestuur.
- Zorg voor een **echte samenwerking** en een structurele **afstemming tussen de Vlaamse overheid en lokale besturen** op vlak van basisprocessen zoals inventarisatie, bescherming, beheer en erkenning. Behandel gemeenten als volwaardige partners.

Ontsluiting

- **Fysieke en inhoudelijke ontsluiting** van erfgoed moet veel meer aandacht krijgen in de regelgeving en binnen de werking van de overheid zelf. Zoek daarvoor naar wisselwerking en samenwerking met beleidsdomeinen zoals cultuur en natuur, waar de betrokken administraties mee ontsluiting en publiekswerking op poten zetten en tegelijk hun basisdoelstellingen behouden.
- **Beloon kwaliteitsvolle erfgoedontsluiting** op dezelfde (financiële) manier zoals goed beheer extra beloond wordt.

Meer weten?

Herita bundelde de resultaten van de sectorbevraging in een [syntheserapport](#). Dat rapport gaat uitvoerig in op de werkwijze en representativiteit van de bevraging als onderbouw voor de bereikte resultaten en de 40 beleidsaanbevelingen. Voor meer informatie kan u contact opnemen met Margit Bal, Algemeen directeur, via margit.bal@herita.be of tel. 03 212 29 72.

Herita versterkt en stimuleert het draagvlak voor erfgoed in Vlaanderen. We brengen erfgoedactoren samen, ontwikkelen onroerend erfgoed en engageren het brede publiek. We zetten ervaringen op het gebied van ontwikkeling, beheer en ontsluiting van onroerend erfgoed om in expertise ter ondersteuning en versterking van de sector. In alles wat we doen werken wij samen met andere partijen om kennis te bundelen en slagkracht te vergroten. www.herita.be